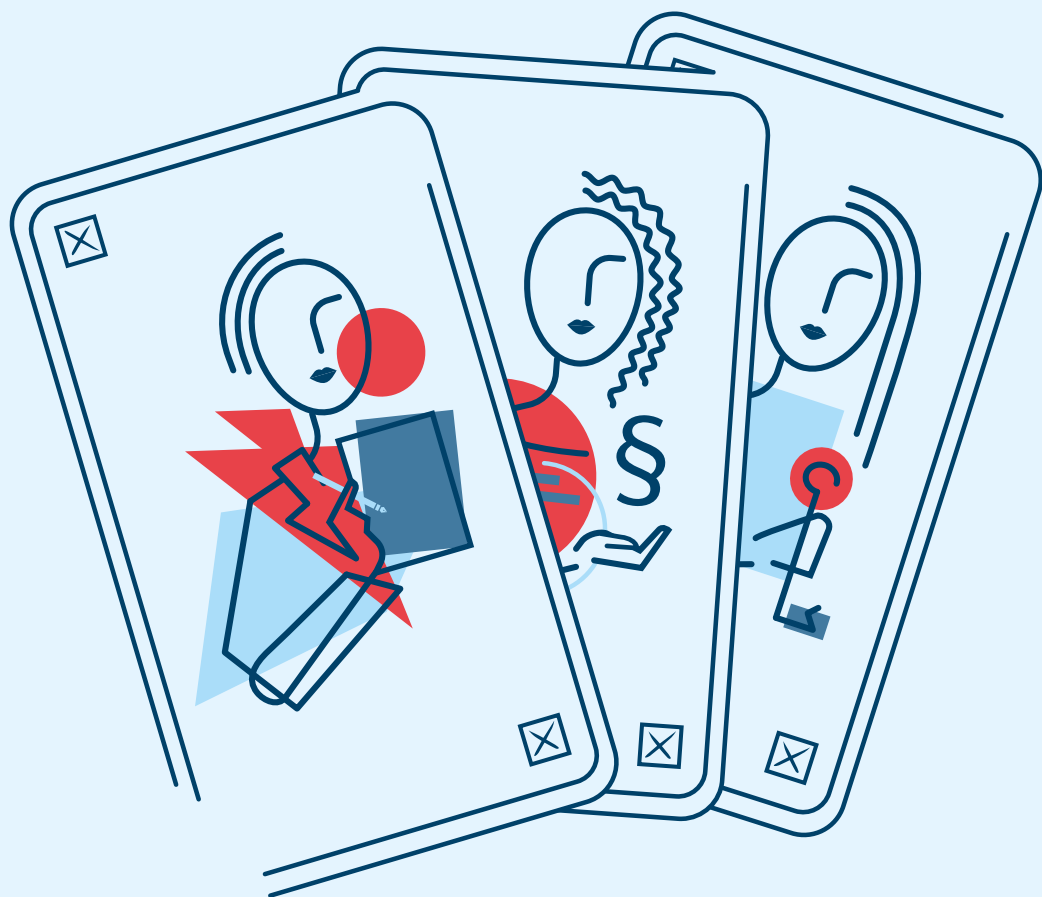

Kobiety w polityce

Sfera publiczna

pod redakcją Moniki Banaś

KOBIETY
W POLITYCE
SFERA PUBLICZNA

seria pod redakcją
Moniki Banaś

3

Rada naukowa:

Prof. dr hab. Ewa Bujwid-Kurek, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, Uniwersytet w Białymstoku

Dr hab. Adam Nobis, prof. UW, Uniwersytet Wrocławski

Prof. dr hab. Tadeusz Paleczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Prof. dr hab. Halina Rusek, Uniwersytet Śląski

KOBIETY W POLITYCE SFERA PUBLICZNA

pod redakcją Moniki Banaś

Kraków 2020

Copyright by individual authors, 2020

Recenzenci

Prof. dr hab. Ryszard Czarny

Dr hab. Krystyna Leszczyńska, prof. UMCS

Opracowanie redakcyjne

Magdalena Kusak

Skład i łamanie

Stanisław Tuchołka • panbook.pl

Projekt okładki

Katarzyna Stelmachowska

Publikacja sfinansowana przez Instytut Studiów Międzykulturowych

Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

oraz Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego

i Dialogu Międzykulturowego COOPERANTIS

Publikację wydano w dwóch wersjach: papierowej i elektronicznej

Pierwotna jest wersja drukowana

ISBN 978-83-8138-341-7 (druk)

ISBN 978-83-8138-342-4 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381383424>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

<https://akademicka.com.pl>

SPIS TREŚCI

O potrzebie działania	7
Dariusz Juruś	
Etyka troski jako feministyczna krytyka kantyizmu, utylitaryzmu i liberalizmu	13
Emil Orzechowski	
„Sarmatia’s daughter grand!”	31
Anna Citkowska-Kimla	
Jak być skuteczną w świecie polityki? Życie i działalność Róży von Thun	59
Eliza Nowacka	
Kobiety w polskim parlamencie po roku 1989	77
Joanna Aleksandra Radowicz	
Kobiety w polityce brytyjskiej	91
Violetta Gul-Rechlewicz	
Sytuacja kobiet ze środowisk uchodźczych oraz imigracyjnych w Niderlandach	113

Ewa Bujwid-Kurek	
<i>Who is who</i> – kobiety w roli piastujących najwyższe funkcje w państwach pojugosłowiańskich	137
Joanna Wardęga	
Peng Liyuan na tle innych pierwszych dam w dyplomacji publicznej Chin	157
Ewa Kamińska	
Kobiety wobec polityki – polityka wobec kobiet: rola i pozycja kobiet w społeczeństwie Japonii od okresu Meiji do współczesności	179
Renata Hołda	
Cesarzowa Elżbieta (Sisi). Kobieta obok polityki?	207
Monika Banaś	
Kulturowy potencjał femipolityki na przykładzie Irlandii przełomu XX i XXI wieku	233
Bibliografia	257
Indeks osobowy	287
Women in Politics. The Public Sphere	295

Ewa Bujwid-Kurek¹

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

WHO IS WHO – KOBIETY W ROLI PIASTUJĄCYCH NAJWYŻSZE FUNKCJE W PAŃSTWACH POJUGOSŁOWIAŃSKICH

Udział kobiet w życiu publicznym jest podstawowym warunkiem równości płci i prawdziwej demokracji².

Równość kobiet i mężczyzn jest podstawowym prawem wszystkich i istotną wartością każdej demokracji. W celu jej osiągnięcia musi być ona nie tylko prawnie uznana, ale także stosowana we wszystkich aspektach życia: politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym³.

Wprowadzenie

We współczesnym świecie prawa kobiet są ważnym i niezbywalnym segmentem praw człowieka, a równość płci w poszczególnych dziedzinach życia jest fundamentalną zasadą, wartością o kluczowym znaczeniu dla

---

¹ Prof. dr hab.; ORCID: 0000-0001-7634-828X; ewa.bujwid-kurek@uj.edu.pl.

² Według ONZ Kobiety, podmiotu ONZ ds. równości płci i wzmocnienia równouprawnienia kobiet, zob. *UN Women*, <http://www.unwomen.org> (10.02.2020). Zob. też *Kobiety w polityce. Statystyki międzynarodowe. Opracowania tematyczne OT-676*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2019, s. 37, www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/178/plik/ot-676_kobiety_w_polityce.pdf (10.02.2020).

³ Europejska Karta Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym, s. 2, www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_pl.pdf (14.02.2020).

demokracji. Prawa kobiet są istotne w każdej cywilizacji, jednak nie wszędzie postrzegane są w ten sam sposób. W dojrzałych demokracjach zachodnioeuropejskich równość kobiet i mężczyzn nikogo nie dziwi – jest czymś oczywistym. Kwestia ta nieco inaczej wygląda jednak w patriarchalnych obszarach kulturowych, gdzie umożliwienie kobietom pełnego udziału w życiu publicznym (czytaj: politycznym) jest wciąż jeszcze problematyczne.

Wśród państw południowobalkkańskich znajdują się takie, które wywodzą się z kulturowego kręgu bizantyjskiego, na przykład Serbia, Czarnogóra, Macedonia Północna, Bośnia i Hercegowina czy Kosowo. Tylko dwa państwa, Słowenia i Chorwacja, należały do zachodnioeuropejskiego obszaru kulturowego. Ta uwaga nie jest bezzasadna, ważnym pytaniem jest bowiem to, czy wskazane uwarunkowania determinują obecny status kobiet w tych państwach, czy są zupełnie pozbawione znaczenia. Nietrudno jest zauważyć, że w „kulturze zachodniej” tzw. wyzwolenie kobiet nastąpiło znacznie wcześniej, co pozwoliło kobietom korzystać z pełni praw i o wiele swobodniej poruszać się w przestrzeni publicznej. Natomiast osadzenie w kulturze bizantyjskiej, determinowane przesłankami kulturowymi, powodowało dyskryminujące traktowanie kobiet.

Głównym celem niniejszych rozważań jest próba odpowiedzi na pytanie „kto jest kim” na scenie politycznej państw poddanych analizie, kto pełnił bądź nadal pełni najwyższe funkcje państwowe (prezydenta, premiera). Kim są kobiety piastujące najwyższe stanowiska w państwie. Czy obejmując urząd, reprezentowały partię polityczną, czy też niezależność ideologiczną (partyjną). Czy istnieje dostrzegalna prawidłowość świadcząca o tym, że częściej najwyższe funkcje państwowe należą do „płci pięknej” w państwach z kręgu zachodnioeuropejskiego lub bizantyjskiego. W odpowiedzi na postawione pytania pomocne okazały się metody badawcze właściwe dla nauk społecznych, szczególnie metoda biograficzna, którą wykorzystałam, analizując profile biograficzne ośmiu kobiet: dwóch, które sprawowały funkcje prezydenta państwa (Kolinda Grabar-Kitarović, Atifete Jahjaga), dwóch, które pełniły obowiązki prezydenta państwa (Nataša Mičić, Slavica Đukić Dejanović), trzech, które stały na czele rządu (Radmila Šekerinska Jankovska, Jadranka Kosor, Alenka Bratušek), i jednej, która aktualnie jest premierem Republiki Serbii (Ana Brnabić). Prócz metody biograficznej przydatna była tu także metoda komparatystyczna. Bazę bibliograficzną stanowią głównie źródła netograficzne.

Warte odnotowania jest to, iż problematyka statusu kobiet jest wciąż aktualna i ponad wszelką wątpliwość zasługuje na uwagę. I choć istnieje wiele opracowań poświęconych temu zagadnieniu, to jednak w mojej opinii obecne zaprezentowanie tu tematu badawczego wypełnia niezagospodarowaną dotychczas lukę.

Kobiety sprawujące najwyższy urząd w państwie

W państwach wybranych do analizy tylko dwie kobiety sprawowały urząd prezydenta: Atifete Jahjaga (Republika Kosowa) i Kolinda Grabar-Kitarović (Republika Chorwacji). Pełnienie obowiązków⁴ prezydenta również powierzono dwóm kobietom: Nataшы Миčić i Slavicy Đukić Dejanović (Republika Serbii).

Kobiety sprawujące urząd prezydenta

Prezydentem Republiki Kosowa od 7 kwietnia 2011 do 7 kwietnia 2016 roku⁵ była deklarująca niezależność partyjną Atifete Jahjaga. Atifete Jahjaga urodziła się 20 kwietnia 1975 roku w miejscowości Rashkoc k. Gjakova w Kosowie. Jest Albanką. Do szkoły podstawowej uczęszczała we wsi Cërmjan w Kosowie. W roku 2000 ukończyła studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Prisztinie. W latach 2006–2007 była słuchaczką studiów podyplomowych w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi w policji. Ukończyła też prawo karne i zarządzanie policją na Uniwersytecie Manchesterskim w Wielkiej Brytanii. W roku 2007 była słuchaczką studiów podyplomowych z zakresu nauk kryminalistycznych na Uniwersytecie Wirginii w USA. Odbyła także szkolenia w Akademii FBI i w George C. Marshall European Center for Security Studies. Na urząd prezydenta została wybrana 7 kwietnia 2011 roku w wyborach pośrednich przez Zgromadzenie Republiki Kosowa (Parlament) kwalifikowaną większością dwóch

⁴ Pełniący obowiązki prezydenta to osoba, która obowiązki takie wykonuje tymczasowo (*ad interim*). Przysługują jej takie same prerogatywy jak prezydentowi w sytuacji, gdy urząd prezydenta nie może być obsadzony lub kiedy prezydent nie może pełnić swojej funkcji.

⁵ Więcej zob. *President Atifete Jahjaga*, <https://www.wilsoncenter.org/article/president-atifete-jahjaga> (4.11.2020). Prywatnie Jahjaga jest bezdzietną mężatką.

trzecich głosów ogółu deputowanych⁶ i była trzecim prezydentem i przy tym pierwszą kobietą prezydentem po ogłoszeniu przez Kosowo niepodległości (17 lutego 2008 roku). I choć obejmując urząd prezydenta, była bezpartyjna, to jednak miała polityczne wsparcie niemal wszystkich partii politycznych, zarówno koalicyjnych, szczególnie Demokratycznej Partii Kosowa (PDK) i Demokratycznej Ligi Kosowa (LDK), jak i opozycyjnych – Sojuszu Nowego Kosowa (AKR). Taka konsolidacja sił we wspieraniu Atifete Jahjagi stała się możliwa dzięki ówczesnemu ambasadorowi USA w Kosowie Christopherowi Dellowi, który zaproponował jej kandydaturę na prezydenta państwa. Zagłosowało na nią wtedy osiemdziesięciu deputowanych spośród stu uprawnionych do głosowania (kontrkandydatką na urząd prezydenta była także kobieta, Suzana Novobërdaliu, która zdobyła zaledwie dziesięć głosów⁷). Wcześniej, począwszy od 2000 roku, Atifete Jahjaga zatrudniona była w kosowskiej policji – najpierw pracowała w policji granicznej jako szeregowy policjant, a następnie objęła stanowisko dyrektora policji kosowskiej. Jej szybki awans sprawił, iż posiadając stopień generalski, w 2009 roku rozpoczęła pełnienie funkcji zastępcy komendanta głównego policji w Kosowie⁸. W roku 2013 przyznano jej tytuł doktora honoris causa Durham University. Jahjaga dała się poznać nie tylko jako polityk (polityczka) proeuropejski i proamerykański, lecz także jako orędowniczka praw kobiet albańskich. Już po zakończeniu swojej prezydentury opublikowała książkę pt. *Želim da me čuju* („Chcę być usłyszana”)⁹, zawierającą wspomnienia kobiet

⁶ *Konstytucja Republiki Kosowa*, wstęp i tłum. K. Nowak, Rzeszów 2010, art. 86. Warto zauważyć, co ma szczególne znaczenie w przypadku Kosowa, że równouprawnienie kobiet i mężczyzn w ustawie nr 03/L-094 O Prezydencie Republiki Kosowa z 19 grudnia 2008 roku zostało wyrażone poprzez zastosowanie zaimków osobowych bądź dzierżawczych równocześnie w rodzaju męskim i żeńskim. Warto też podkreślić, iż ustawodawca kosowski nie przewidywał sytuacji, w której kobieta miałaby pełnić funkcję prezydenta państwa. Więcej zob. *Law no. 03/L-094 On the President of the Republic of Kosovo*, ust. 1 art. 13, http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=317&Itemid=28&lang=en (15.07.2015).

⁷ *Kosowo: Atifete Jahjaga nowym prezydentem*, Onet, 7.04.2011, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/kosowo-atifete-jahjaga-nowym-prezydentem/yw9g3> (10.02.2020). Głosowanie zbojkotowali deputowani partii Samookreślenie, uznając ten wybór za początek końca republiki.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Nakratko prekinuta promocija Jahjagine knjige u Beogradu*, www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/polityka/2756423/protesti-zbog-promocija-jahjagine (13.02.2020).

albańskich, które doświadczyły gwałtu podczas wojny serbsko-albańskiej w Kosowie w latach 90. XX wieku. Ideą przyświecającą pisaniu książki była walka o lepszą pozycję kobiet będących ofiarami gwałtu i tortur. Chodziło też o uświadomienie społeczeństwu problemu oraz przyjsie z pomocą tym kobietom, by nie czuły się odrzucone i marginalizowane społecznie¹⁰. Warto przypomnieć, że promocja tej książki, która odbyła się 2 czerwca 2017 roku w ramach festiwalu „Mirëdita, dobar dan” („Dzień dobry, Mirëdita”) w Centrum Kultury Dekontaminacji w Belgradzie, została zakłócona przez serbskich aktywistów niechętnych samodzielnosci Kosowa¹¹.

Prezydentem Republiki Chorwacji od 19 lutego 2015 roku do 6 stycznia 2020 roku była Kolinda Grabar-Kitarović. Kolinda Grabar-Kitarović urodziła się 29 kwietnia 1968 roku w Rijeci¹², gdzie ukończyła szkołę podstawową. Do szkoły średniej uczęszczała w Los Angeles w USA, gdzie wyjechała w ramach wymiany jako uczennica trzeciej klasy liceum w Rijeci; tam też zdała maturę w 1986 roku. Pracę magisterską na temat stosunków amerykańsko-sowieckich w dobie administracji Ronalda Reagana i po zakończeniu zimnej wojny obroniła na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Zagrzebiu w roku 2000. W 2002 roku otrzymała stypendium Fulbrighta, dzięki czemu odbyła studia w zakresie stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa międzynarodowego na Uniwersytecie Jerzego Waszyngtona w Waszyngtonie. W 2009 roku otrzymała kolejne stypendium – Lukšicia – dzięki czemu doskonaliła swoje kompetencje podczas szkoleń w dziedzinie zarządzania zasobami ludzkimi w najwyższych strukturach władzy w John F. Kennedy School of Government na Uniwersytecie Harvarda w USA¹³. Odbyła też staż na Uniwersytecie Johnsa Hopkinsa w Waszyngtonie¹⁴. Jest absolwentką filologii angielskiej i hiszpańskiej,

¹⁰ *Bivša predsednica Kosova Atifete Jahjaga gošća festivala „Mirëdita, dobar dan!”*, 26.05.2017, www.yihr.rs/bhs/bivsa-predsednica-kosova-atifete-jahjaga-gosca-festivala-miredita-dobar-dan (13.02.2020).

¹¹ *Nakratko prekinuta...*

¹² A. Pranjić, *Tko je nova hrvatska predsjednica? Pročitajte biografiju Kolinde Grabar Kitarović!*, „Dnevno”, 12.01.2015, <http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/142041-tko-je-nova-hrvatska-predsjednica-procitajte-biografiju-kolinde-grabar-kitarovic.html> (31.02.2020).

¹³ *Kolinda Grabar-Kitarović*, <https://www.predsjednik.hr/bivsi-predsjednici/kolinda-grabar-kitarovic/> (03.11.2020).

¹⁴ A. Pranjić, *Tko je nova hrvatska predsjednica?...*, s. 2.

które ukończyła w 1993 roku na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Zagrzebiu. Deklaruje czynną znajomość trzech języków: angielskiego, hiszpańskiego i portugalskiego, biernie zna niemiecki, włoski i francuski¹⁵, co czyni z niej prawdziwą poliglotkę. Jest także absolwentką Akademii Dyplomatycznej w Wiedniu. Co się zaś tyczy kariery *stricte* politycznej, należy zauważyć, iż Kolinda Grabar-Kitarović rozpoczęła ją od pracy w Ministerstwie Nauki i Technologii¹⁶ Republiki Chorwacji, gdzie była zatrudniona najpierw na stanowisku eksperta, a następnie w roli doradcy w międzynarodowym departamencie tego ministerstwa. W 1993 roku rozpoczęła pracę w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, gdzie dwa lata później, w roku 1995, została szefową Departamentu Ameryki Północnej¹⁷. W wyborach parlamentarnych w 2003 roku została wybrana do Parlamentu Republiki Chorwacji. 23 grudnia 2003 roku powierzono jej urząd ministra integracji europejskiej. 18 stycznia 2005 roku stanęła na czele zespołu negocjującego z Unią Europejską. Kiedy nastąpiło połączenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Ministerstwa Integracji Europejskiej, powierzono jej funkcję ministra spraw zagranicznych i integracji europejskiej, którą pełniła do 12 stycznia 2008 roku. To właśnie w czasie gdy była ministrem tego resortu, rozpoczęto rozmowy w sprawie przystąpienia Chorwacji do Unii Europejskiej. Warto zwrócić uwagę, że już wtedy Kolinda Grabar-Kitarović miała za sobą doświadczenie w dyplomacji – w 1997 roku była doradcą dyplomatycznym, a następnie doradcą ministra w ambasadzie Republiki Chorwacji w Kanadzie¹⁸. W 2008 roku została ambasadorem Republiki Chorwacji w USA po odejściu dotychczas sprawującego funkcję ambasadora Nevena Juricy¹⁹ (powodem dymisji był skandal wywołany długami finansowymi). Kolinda Grabar-Kitarović funkcję ambasadora pełniła do 2011 roku, do chwili, kiedy została asystentką odpowiedzialną za sprawy dyplomacji publicznej sekretarza generalnego NATO Andersa Fogha Rasmussena. Była pierwszą – i jak dotąd jedyną – kobietą w historii NATO zajmującą tak

---

¹⁵ *Ibidem*, s. 3.

¹⁶ Odpowiednik Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Polsce.

¹⁷ A. Pranjić, *Tko je nova hrvatska predsjednica?...*, s. 2.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ J. Körbler, *Chorwatka pierwszą kobietą wśród elit NATO*, „Vjesnik”, 30.03.2011, <http://balkany.vdl.pl/wp-content/uploads/2012/01/Chorwatka-w-NATO.pdf> (12.02.2020).

wysoką pozycję w strukturze²⁰ tej organizacji. Tę prominentną funkcję pełniła do 2014 roku. W wyborach prezydenckich, które w Chorwacji są powszechne i bezpośrednie, w drugiej turze, 11 stycznia 2015 roku, została obrana prezydentem Republiki Chorwacji, wygrywając z kontrkandydatem Iwonem Josipoviciem. Kolinda Grabar-Kitarović jest także pierwszą i jedyną jak dotąd w historii Republiki Chorwacji kobietą prezydentem. Jej pięcioletnia kadencja upłynęła w grudniu 2019 roku. 5 stycznia 2020 roku, mimo ubiegania się o reelekcję, nie udało się jej uzyskać wystarczającego poparcia, by móc kontynuować rozpoczętą w 2015 roku prezydenturę²¹.

Kobiety pełniące obowiązki²² prezydenta

Pełniącą obowiązki głowy państwa w Republice Serbii w okresie od 30 grudnia 2002 do 4 lutego 2004 roku była N a t a š a M i ć i ć. Nataša Mićić urodziła się 8 listopada 1965 roku w miejscowości Titovo Užice²³. Posiada wykształcenie prawnicze – ukończyła Wydział Prawa Uniwersytetu w Belgradzie. Przez dziewięć lat (1991–2000) pełniła funkcję sekretarza sądu gminnego w Niszu. Przez dwa lata (1998–2000) pracowała w zawodzie adwokata²⁴. W roku 2001 pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Parlamentu Republiki Serbii, a od 2004 roku funkcję przewodniczącej parlamentarnej Komisji ds. Konstytucyjnych i Legislacji. W wyniku wyborów parlamentarnych, które odbyły się w grudniu 2000 roku, została posłanką do Parlamentu Republiki Serbii²⁵, a od grudnia

²⁰ *Ibidem.*

²¹ Druga tura wyborów prezydenckich w Republice Chorwacji odbyła się 5 stycznia 2020 roku. Kolinda Grabar-Kitarović uzyskała 46,75% głosów, a jej kontrkandydat Zoran Milanović 53,25%. Więcej zob. A. Miladinović, *Predsednički izbori u Hrvatskoj: Da li je Hrvatska dobila novog šefa države*, 4.01.2020, <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-50989823> (13.02.2020). Prywatnie Kolinda Grabar-Kitarović jest zamężna i ma dwoje dzieci.

²² *Serbia: Heads of State: 1991–2020*, http://www.archontology.org/nations/serbia/00_1991_td_s.php (1.02.2020).

²³ *Nataša Mićić. Liberalno demokratska partija*, <https://otvoreniparlament.rs/poslanik/8618> (2.02.2020).

²⁴ *Nataša Mićić, LDP – biografija*, www.ekapija.com/people/569178/nataa-micic-ldp-biografija (4.02.2020).

²⁵ Jest to okres, w którym Serbia tworzyła jeden organizm państwowy z Czarnogórą. Tak było do 2006 roku; od tego czasu państwa te, po ogłoszeniu niepodległości, funkcjonują jako w pełni samodzielne.

2001 roku stanęła na jego czele. W kolejnym roku, 2002, po dymisji prezydenta Milana Milutinovicia²⁶, korzystając z uprawnień, jakie dawała jej konstytucja²⁷, objęła obowiązki tymczasowego prezydenta Republiki Serbii, które łączyła z przewodniczeniem parlamentowi przez dwa lata (2002–2004). Warto zaznaczyć, że Nataša Mićić była posłanką do parlamentu w kolejno po sobie następujących kadencjach, w latach 2000, 2003, 2007, 2008, 2012, 2014 i 2016²⁸. Warto też zauważyć, że wpieryw związana była z partią Obywatelski Sojusz Serbii²⁹, do której wstąpiła w roku 1996, mając trzydzieści jeden lat. Od 2003 roku pełniła w niej funkcję wiceprzewodniczącej, a w latach 2004–2007 awansowała na przewodniczącą i stanęła na jej czele. W 2007 roku została wiceprzewodniczącą Partii Liberalno-Demokratycznej (LDP)³⁰. W latach 2002–2004 była członkinią Rady Najwyższej Obrony Narodowej Serbii i Czarnogóry³¹. Mamy zatem do czynienia z niebywale zaangażowaną polityczką. Przynależność do partii politycznej ideologicznie osadzonej na poglądach liberalnych, proeuropejskich, na preferencji wartości demokratycznych, otwartej na osiągnięcia najnowszej cywilizacji³² czyni z Nataśy Mićić polityczkę niemal bez reszty podzielającą wolnościowe poglądy.

²⁶ Milan Milutinović został wybrany na urząd prezydenta Serbii w 1997 roku jako kandydat socjalistów. Jego pięcioletnia kadencja upłynęła w 2002 roku. W 2003 roku dobrowolnie poddał się pod osąd Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii. Został uniewinniony.

²⁷ „Ako je predsednik Republike prestao mandat pre isteka vremena na koje je biran, dužnost predsednika Republike do izbora novog predsednika Republike vrši predsednik Narodne skupštine” (Jeśli prezydent Republiki przestaje pełnić mandat przed upływem kadencji, na którą został wybrany, obowiązki prezydenta Republiki do czasu wyboru nowego prezydenta pełni przewodniczący Parlamentu [tłum. własne]) – Ustav Republike Srbije 1990. godina, Predsednik Republike, član 87, mojustav. rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-iz-1990.pdf (2.01.2020).

²⁸ Nataša Mićić. *Liberalno demokratska partija...*

²⁹ Obywatelski Sojusz Serbii (GSS) to partia socjalliberalna założona w 1992 roku z inicjatywy Vesny Pešić. W 2007 roku partia podjęła decyzję o zjednoczeniu się z Partią Liberalno-Demokratyczną (LDP). W latach 2004–2007 przewodniczącą partii była Nataša Mićić (wcześniej funkcję tę pełnili Vesna Pešić i Goran Svilanović). Więcej zob. *The History of the Civic Alliance of Serbia*, <https://web.archive.org/web/20061217070155/>, <http://www.gradjanskisavez.org.yu/eng> (7.02.2020).

³⁰ Nataša Mićić. *Liberalno demokratska partija...*

³¹ Nataša Mićić, *LDP – biografija...* Nataša Mićić jest zamężna, ma jedno dziecko.

³² Więcej zob. *The CAS Programme Principles*, http://www.gradjanskisavez.org.yu/download/Programme_Principles.pdf (3.02.2020); zob. też *The Speech of Mrs. Nataša*

Kolejną kobietą, która sprawowała obowiązki tymczasowego prezydenta Republiki Serbii, tym razem w okresie od 5 kwietnia do 31 maja 2012 roku, była Slavica Đukić Dejanović. Slavica Đukić Dejanović urodziła się 4 czerwca 1951 roku w miejscowości Rača Kragujevačka³³. Nauki w szkole podstawowej i średniej pobierała w Kragujevcu. Studia medyczne ukończyła w 1983 roku, a w 1986 roku – studia doktoranckie w zakresie medycyny. Specjalizację z zakresu neuropsychiatrii zdobyła na Wydziale Medycznym Uniwersytetu w Belgradzie. Jest profesorem uniwersyteckim i doktorem medycyny w zakresie neuropsychiatrii. Uznawana jest za najmłodszą kobietę mającą tytuł doktora nauk medycznych w całej Šumadiji³⁴. Z rodzinnym miastem, Kragujevcem, była związana pracą zawodową. To właśnie tu, na Uniwersytecie w Kragujevcu, pracowała od 1992 roku jako profesor nadzwyczajny, a od 1996 roku jako profesor zwyczajny. Kierowała Katedrą Psychiatrii. Studentom medycyny wykładała etykę; prowadziła też przedmioty z zakresu neuropsychiatrii³⁵. Pracując na uniwersytecie, pełniła także funkcję prorektora ds. współpracy międzynarodowej. Jest założycielką Szpitala Psychiatrycznego w Kragujevcu, w którym w latach 1993–2000 pełniła funkcję dyrektora centrum kliniczno-szpitalnego. Od 2014 do 2016 roku była dyrektorem Kliniki Chorób Psychiatrycznych „Dr Laza Lazarević” w Belgradzie. Co się zaś tyczy działalności *stricte* politycznej, to niewątpliwie na uwagę zasługuje jej działalność parlamentarna. Slavica Đukić Dejanović była wieloletnią parlamentarzystką w Parlamencie Republiki Serbii, wcześniej Parlamencie Związkowym Socjalistycznej Republiki Jugosławii, a po rozpadzie federacji jugosłowiańskiej, do 2006 roku, w państwie dualistycznym, jakim była Serbia i Czarnogóra. W Republice Serbii, już po ogłoszeniu niepodległości (2006), była ministrem ds. ochrony rodziny. W latach 2008–2012 była przewodniczącą Parlamentu Republiki Serbii; krótko, bo zaledwie kilkadziesiąt dni (od 5 kwietnia do 31 maja 2012 roku), równocześnie pełniła obowiązki prezydenta Republiki Serbii,

---

Mićić – The Civic Alliance of Serbia’ Congress, 11.12.2004, www.gradjanskisavez.or.yu/download/The_speech_of_Mrs_Natasa_Micic.pdf (3.02.2020).

³³ *Slavica Đukić Dejanović biografija*, 5.02.2018, www.poznati.info/slavica-djukic-dejanovic-biografija (11.02.2020).

³⁴ Centralna część Serbii; najważniejsze miasta to: Belgrad, Kragujevac, Čačak, Smederevo.

³⁵ *Slavica Đukić Dejanović biografija...*

co spowodowane było tym, że 4 kwietnia 2012 roku ówczesny prezydent Republiki Serbii, Boris Tadić, dziesięć dni przed upływem kadencji podał się do dymisji³⁶. Zgodnie z Konstytucją Republiki Serbii z 30 września 2006 roku w takiej ekstraordynaryjnej sytuacji prezydent składa dymisję na ręce przewodniczącego parlamentu, który obejmuje jego urząd³⁷. W tym czasie funkcję tę pełniła Slavica Đukić Dejanović, stąd też zgodnie z obowiązującą literą prawa powierzono jej pełnienie obowiązków głowy państwa Republiki Serbii. W latach 2012–2014 Đukić Dejanović sprawowała funkcję ministra zdrowia w rządzie premiera Ivicy Dačića. Korzystając z biernego prawa wyborczego, na skutek udziału w przedterminowych wyborach do Parlamentu Republiki Serbii w 2016 roku, po raz kolejny uzyskała mandat parlamentarzystki. Od sierpnia 2016 roku, wpieryw w rządzie Aleksandara Vučića (obecnie prezydent Republiki Serbii), a następnie (aktualnie) też w rządzie Republiki Serbii, której premierem jest Ana Brnabić, pełni funkcję ministra bez teki, odpowiadając za demografię i politykę populacji³⁸. Slavica Đukić Dejanović niemal od zawsze była ideologicznie wierna Socjalistycznej Partii Serbii (SPS), w której aktywnie działała zarówno wtedy, kiedy na jej czele stał Slobodan Milošević, jak i w okresie późniejszym, kiedy przewodniczył jej Ivica Dačić (2002 i 2006 rok). Đukić Dejanović uważana była za bardzo bliską współpracownicę Miloševića³⁹,

³⁶ *Prezydent Serbii Tadić podaje się do dymisji, w maju wybory*, 4.04.2012, <https://archive.is/qrYR> (3.02.2020).

³⁷ „Jeżeli Prezydent Republiki nie może wykonywać swojej funkcji lub jego mandat wygasa przed upływem kadencji, na którą został wybrany, zastępuje go przewodniczący Zgromadzenia Narodowego” – *Zastępstwo Prezydenta Republiki*, art. 120, [w:] *Konstytucja Republiki Serbii / Ustav Republike Srbije*, wstęp i tłum. E. Bujwid-Kurek, Warszawa 2018, s. 85.

³⁸ *Ministar*, Kabinet Ministra bez portfelja zadruženog za demografiju i populacionu politiku, www.mdpp.gov.rs/latinica/o-nama-ministar.php (28.01.2020), zob. też *Slavica Đukić Dejanović biografija...* Ana Brnabić, obejmując urząd premiera rządu Republiki Serbii, wydała decyzję zobowiązującą ministrów bez teki w jej rządzie do wypełniania wyznaczonego zakresu obowiązków. Stąd też do kompetencji Slavicy Đukić Dejanović należy szeroki zakres zadań, m.in. monitorowanie urodzeń, migracje wewnętrzne, proponowanie środków prewencyjnych zarówno w jednym, jak i w drugim obszarze. Prywatnie to kobieta zamężna, ma jednego syna. Jest babcią dwojga wnucząt, z którymi bardzo lubi spędzać czas.

³⁹ Była obecna przy aresztowaniu Slobodana Miloševića w willi Mir 31 marca 2001 roku. Uważa się, że przyczyniła się do jego pokojowego poddania się. Jako

szczególnie gdy w latach 1996–1997 pełniła funkcję wiceprzewodniczącej SPS⁴⁰.

Warto zwrócić uwagę, że zaangażowanie polityczne w żadnym razie nie przeszkodziło jej w aktywności naukowej. Slavica Đukić Dejanović jest autorką siedmiu monografii, pięciu podręczników, z czego trzy to podręczniki akademickie przeznaczone dla studentów studiów medycznych. Jest także autorką lub współautorką ponad dwustu artykułów naukowych. Jest też laureatką wielu nagród, m.in. za zasługi dla Kragujevca. Obecnie jest na emeryturze, co wcale nie przeszkadza jej być w dalszym ciągu aktywną zarówno zawodowo, jak też politycznie. Warto podkreślić, że będąc osobą publiczną, jest zwolenniczką jawności życia publicznego; jej wrażliwość w szczególności nakierowana jest na jawność majątku osób publicznych⁴¹.

Kobiety sprawujące urząd premiera – szefa rządu

Tymczasowo funkcję premiera Republiki Macedonii pełniła Radmila Šekerinska Jankovska. Po raz pierwszy była premierem w okresie od 12 maja do 2 czerwca 2004 roku i ponownie od 19 listopada do 17 grudnia 2004 roku. Radmila Šekerinska Jankovska urodziła się 10 czerwca 1972 roku w Skopju⁴². Posiada tytuł magistra z zakresu stosunków międzynarodowych uzyskany w 2007 roku na prestiżowej uczelni Fletcher School of Law and Diplomacy w USA. Wcześniej studiowała na Wydziale Inżynierii Elektrycznej na Uniwersytecie Świętych Cyryla i Metodego w Skopju, gdzie w latach 1997–2002 pracowała jako asystent⁴³. W jej działalności politycznej należy odnotować kilka ważnych faktów: 31 maja 2017 roku objęła urząd ministra obrony narodowej Republiki Macedonii, 5 czerwca 2017 roku na pierwszym posiedzeniu rządu Republiki Macedonii została desygnowana

---

psychiatra przysłała z pomocą psychoterapeutyczną jego rodzinie. Więcej zob. *Slavica Đukić-Dejanović biografija...*

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Dane dotyczące jej majątku są powszechnie dostępne w internecie. Zob. *Slavica Đukić-Dejanović, Ministarka bez portfelja*, 19.12.2016, https://imovinapoliticara.krik.rs/display/display2/profil.php?disp_id=20 (1.02.2020).

⁴² *Radmila Šekerinska, Minister of Defense*, <https://vlada.mk/node/14653?In=en-gb> (14.02.2020).

⁴³ *Ibidem*.

na wicepremiera w rządzie Zorana Zaewa⁴⁴. Czterokrotnie uzyskała mandat do Parlamentu Republiki Macedonii. Przez sześć lat, w okresie 2008–2014, stała na czele Krajowej Rady ds. Integracji Europejskiej. W roku 2009 i ponownie w 2012 przewodniczyła misji obserwacyjnej OBWE/ODIHR podczas wyborów prezydenckich i parlamentarnych w Kirgistanie i Armenii⁴⁵. W 2008 roku została jednym z wiceprezesów Międzynarodowych Socjalistów – funkcję pełniła do roku 2011. Była członkiem prezydium Partii Europejskich Socjalistów (PES)⁴⁶. W latach 2002–2006 była wicepremierem rządu Republiki Macedonii kolejno w trzech rządach. Były to: drugi rząd Branka Crvenkovskiego, rząd Hariego Kostowa i rząd Włada Buczkowskiego. Kiedy była odpowiedzialna za proces integracji europejskiej, powierzona została jej ważna funkcja – koordynatora ds. pomocy zagranicznej⁴⁷. W zakresie jej kompetencji leżało wtedy przygotowanie Macedonii do członkostwa w Unii Europejskiej⁴⁸. 5 listopada 2006 roku Radmila Šekerinska Jankovska została prezeską jednej ze znaczących w tym czasie partii politycznych – Socjaldemokratycznego Związku Macedonii (SDSM). Piastując tę funkcję przez dwa lata (2006–2008), była jedyną kobietą stojącą na czele partii należących do głównego nurtu w Macedonii⁴⁹. Radmila Šekerinska Jankovska jest laureatką prestiżowej nagrody Young Global Leaders przyznawanej przez Światowe Forum Ekonomiczne. Nagrodę otrzymała za działania podejmowane na rzecz integracji europejskiej na Bałkanach Zachodnich⁵⁰. Jest też członkinią Europejskiego Forum Strategicznego i Rady Nadzorczej Instytutu Dyplomacji Kulturowej⁵¹.

Premierem Republiki Chorwacji od 6 lipca 2009 roku do 23 grudnia 2011 roku była J a d r a n k a K o s o r. Jadranka Kosor urodziła się 1 czerwca 1953 roku w Pakracu. Szkoły podstawą i średnią ukończyła w rodzinnym

---

⁴⁴ Zoran Zaew reprezentuje partię SDSM, z którą związana jest też Radmila Šekerinska Jankovska, zob. *ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Partia ta zrzesza socjalistów, socjaldemokratów oraz partie pracy i demokratów z całej Europy.

⁴⁷ *Radmila Šekerinska...*

⁴⁸ W tym czasie Macedonia miała status państwa kandydującego do członkostwa w Unii Europejskiej.

⁴⁹ *Radmila Šekerinska...*

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

mieście. Studia prawnicze podjęła na Uniwersytecie w Zagrzebiu⁵². Po ukończeniu studiów od 1972 roku pracowała jako dziennikarka w Radiu Zagrzeb, gdzie w okresie wojny (1991–1995 – rozpad Jugosławii) była odpowiedzialna za przygotowywanie informacyjnych audycji radiowych. W latach 2003–2009 była ministrem ds. rodziny, weteranów i międzypokoleniowej solidarności⁵³ w rządzie Ivona Sanadera. Była pierwszą i jak na razie jedyną kobietą premier w Republice Chorwacji od ogłoszenia przez to państwo niepodległości 25 czerwca 1991 roku⁵⁴. Funkcję tę sprawowała do 2011 roku. W 2005 została wskazana przez Chorwacką Wspólnotę Demokratyczną (HDZ) jako kandydatka w wyborach prezydenckich. W pierwszej turze wyborów zajęła drugie miejsce, tym samym odnosząc zwycięstwo nad kontrkandydatem Borisem Mikšiciem. Niestety w drugiej turze przegrała z urzędującym prezydentem Stjepanem („Stipe”) Mesiciem. 3 lipca 2009 roku, kiedy z funkcji premiera zrezygnował Ivo Sanader, to właśnie ówczesny prezydent Republiki Chorwacji, Stipe Mesić, powierzył jej utworzenie nowego rządu. Warto przypomnieć, że przejęła ona rząd w niezwykle trudnych dla Chorwacji czasach, czasach kryzysu gospodarczego. Jadranka Kosor niemal od pierwszej chwili sprawowania urzędu stanęła w obliczu podejmowania bardzo trudnych i odpowiedzialnych decyzji, między innymi w kwestii wprowadzenia podatku kryzysowego, podwyższenia podatku VAT, opracowania programu naprawy gospodarczej oraz walki z korupcją⁵⁵. Nadzieje w niej pokładane były duże, szczególnie oczekiwano od niej podjęcia racjonalnych i efektywnych działań w sprawie ożywienia rozpoczętego procesu negocjacyjnego z Unią Europejską⁵⁶. Warto zaznaczyć, że Jadranka Kosor była inicjatorką podpisania ze Słowenią porozumienia o arbitrażu, co przyczyniło się do zakończenia negocjacji prowadzonych przez rząd

---

⁵² *The Hon. Jadranka Kosor, Vice President of the ICD for the Balkan Region, Former Prime Minister of Croatia*, www.culturaldiplomacy.org/index.php?jadranka-kosor (28.02.2020).

⁵³ J. Kołtunowicz, *Jadranka Kosor premierem Chorwacji*, „Rzeczpospolita”, 7.07.2009, <http://www.rp.pl/artukul/330386-Jadranka-Kosor-premierem-Chorwacji.html> (14.02.2020). Zob. też *The Hon. Jadranka Kosor...*

⁵⁴ *Kosor Becomes First Woman PM*, 7.07.2009, <https://www.france24.com/en/20090707-kosor-first-woman-prime-minister-croatia> (14.02.2020).

⁵⁵ *Predhodne Vlade*, <https://vlada.gov.hr/predhodne-vlade-11348/11348> (12.02.2020).

⁵⁶ *Kosor Becomes...*

Republiki Chorwacji z Unią Europejską. To, że zawarcie przez Republikę Chorwacji porozumienia z Unią Europejską⁵⁷ przypadło na okres sprawowania funkcji premiera przez Jadrankę Kosor, uznano za wielki sukces jej samej oraz kierowanego przez nią rządu zdominowanego przez rządzącą partię konserwatywną – Chorwacką Wspólnotę Demokratyczną (HDZ), której w tym czasie przewodniczyła⁵⁸.

Od 20 marca 2013 do 18 września 2014 roku premierem rządu Republiki Słowenii była Alenka Bratušek. Jak dotąd (listopad 2020 roku) była to jedyna kobieta piastująca tak wysokie stanowisko⁵⁹ w tym państwie. Urodziła się 31 marca 1970 roku w Celje⁶⁰. Lata dzieciństwa i młodości spędziła w miejscowości Žalec. Studiowała na Wydziale Nauk Przyrodniczych i Technologii Uniwersytetu Lublańskiego w Lublanie. W 2006 roku uzyskała tytuł magistra w zakresie zarządzania organizacjami non-profit na Wydziale Nauk Społecznych⁶¹. Działalność zawodową rozpoczęła w małej firmie tekstylnej. W 1995 roku podjęła pracę w Ministerstwie Gospodarki, gdzie powierzono jej stanowisko dyrektora Departamentu Budżetowego ds. Rolnictwa, Finansów i Usług Rządowych. Jednocześnie aktywnie uczestniczyła w tworzeniu sieci promocji małych firm. W 1999 roku zmieniła pracę, zatrudniając się w Ministerstwie Finansów, gdzie w latach 2004–2011 pełniła funkcję dyrektora Departamentu ds. Budżetu. W jej kompetencjach znalazły się sprawy związane z budżetem państwa, finansowanie lokalnych gmin i pozyskiwanie środków unijnych. W latach 2007–2008, przewodnicząc podgrupie roboczej ds. budżetu, brała czynny udział w pracach przygotowawczych do objęcia przez Słowenię prezydencji w Unii Europejskiej⁶². W przedterminowych wyborach do Zgromadzenia Państwowego (Parlamentu) Republiki Słowenii w 2011 roku, z rekomendacji listy Zorana Jankovicia (Pozytywna Słowenia), uzyskała mandat deputowanej. W Zgromadzeniu Państwowym Republiki Słowenii przewodniczyła Komisji Kontroli Finansów Publicznych i była członkinią Komisji Finansów oraz

---

⁵⁷ *Predhodne Vlade...*

⁵⁸ J. Kołtunowicz, *Jadranka Kosor...*

⁵⁹ *Mag. Alenka Bratušek*, <https://archive.is/fKoz5> (14.02.2020).

⁶⁰ *Alenka Bratušek, Prime Minister of Slovenia*, www.britannica.com/biography/Alenka-Bratuek (14.02.2020).

⁶¹ *Mag. Alenka Bratušek...*

⁶² *Ibidem.*

Komisji Sprawiedliwości, Administracji Publicznej i Samorządu Lokalnego⁶³. 17 stycznia 2013 roku na kongresie partii, po przejściu jej lidera Zorana Jankovicia na emeryturę, została jednogłośnie wybrana na przewodniczącą⁶⁴. 27 lutego 2013 roku w następstwie wyrażenia wotum nieufności wobec rządu Janeza Janšy Zgromadzenie Państwowe powierzyło jej utworzenie nowego rządu. Alenka Bratušek została wybrana pięćdziesięcioma pięcioma głosami na premiera Republiki Słowenii, będąc tym samym pierwszą kobietą w historii niezależnej Słowenii (od 25 czerwca 1991 roku) obejmującą takie stanowisko. Kierowany przez nią gabinet był rządem koalicyjnym, w którego skład weszły takie partie polityczne, jak Pozytywna Słowenia, Socjaldemokraci, Lista Obywatelska i Demokratyczna Partia Emerytów Słowenii.

W składzie rządu, którym kierowała, znalazły się trzy kobiety. Generalnie kierowany przez nią gabinet składał się głównie z ludzi młodych – średnia wieku to czterdzieści pięć lat, stąd też znamienne były słowa wygłoszone w exposé Bratušek: „jesteśmy wystarczająco dojrzały, by wiedzieć, jak zmieniać świat, i na tyle młodzi, aby zawsze wierzyć, że możemy go zmienić”⁶⁵.

W kwietniu 2014 roku Alenka Bratušek straciła przywództwo w partii Pozytywna Słowenia⁶⁶. 29 kwietnia 2014 roku wystąpiła z partii, a 3 maja tego samego roku podała się do dymisji, którą przyjęto bardzo szybko, bo już 8 maja⁶⁷. 18 września 2014 roku, kiedy Miroslav („Miro”) Cerar utworzył nowy rząd, musiała pożegnać się z funkcją premiera, udało się jej jednak zatrzymać stanowisko ministra zdrowia⁶⁸. Z dotkliwych dla niej niepowodzeń odnotować należy, że nie udało się jej, pomimo rekomendacji udzielonej przez ustępujący gabinet, zostać członkiem nowej Komisji Europejskiej Jeana-Claude’a Junckera. Stało się tak, ponieważ nie wyraził na to zgody

---

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Ibidem.*

⁶⁶ M. Novak, *Slovenian PM Bratusek Loses Party Leadership, Govt Likely to Fall*, 25.04.2014, <https://www.reuters.com/article/uk-slovenia-government/slovenian-pm-bratusek-loses-party-leadership-govt-likely-to-fall-idUKBREA3O25O20140425> (15.02.2020).

⁶⁷ *Konec vlade Alenke Bratušek*, „Delo”, 8.05.2014, <https://www.delo.si/novice/politika/konec-vlade-alenke-bratusek.html> (15.02.2020).

⁶⁸ *Pretekle vlade*, <https://www.gov.si/drzavni-organi/vlada/o-vladi/pretekle-vlade/> (15.02.2020).

ani Parlament Europejski⁶⁹, ani nowy rząd, który nie był przychylny jej kandydaturze.

Mimo tych niepowodzeń Alenka Bratušek okazała się silną kobietą, nie zniechęciła się i bynajmniej nie wycofała z aktywności politycznej, czego dowodzi fakt, że 31 maja 2014 roku założyła własną partię polityczną o profilu centrolewicowym pod nazwą Partia Alenki Bratušek (Stranka Alenki Bratušek). Warto przypomnieć, że ugrupowanie to przekroczyło barierę relewancji i zostało ponownie wybrane do Zgromadzenia Państwowego Republiki Słowenii w 2018 roku. Od tego momentu zła passa minęła – choć Alenka Bratušek nie została wybrana ponownie do parlamentu, to jednak udało się jej objąć stanowisko ministra infrastruktury i została jednym z pięciu wiceministrów w rządzie Marjana Šarca⁷⁰.

Od 29 czerwca 2017 roku do chwili obecnej (listopad 2020 roku) premierem Republiki Serbii jest Ana Brnabić, która w chwili objęcia urzędu premiera była bezpartyjna, natomiast od 2019 roku została członkinią Postępowej Partii Serbii. Ana Brnabić urodziła się 28 września 1975 roku w Belgradzie⁷¹. Do szkoły średniej uczęszczała w latach 90. XX wieku; gimnazjum w Belgradzie ukończyła w roku 1995, po czym rozpoczęła studia na kierunku zarządzanie przedsiębiorstwami na Northwood University w USA. Po uzyskaniu tytułu magistra kształciła się w zakresie marketingu na University of Hull w Wielkiej Brytanii. W roku 2001, po powrocie do ojczyzny, rozpoczęła pracę w firmie konsultingowej. Przez dziewięć lat (2002–2011) pracowała w amerykańskiej rządowej agencji pomocowej USAID

---

⁶⁹ *Europski parlament odbio kandidaturu Alenke Bratušek*, 8.10.2014, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Europski-parlament-odbio-kandidaturu-Alenke-Bratusek/776251.aspx> (15.02.2020).

⁷⁰ D. Žlebir, *Poslanci imenovali trinajsto slovensko vlado*, „Gorenjski Glas”, 13.09.2018, <http://www.gorenjskiglas.si/article/20180913/C/180919905/1178/poslanci-imenovali-trinajstio-slovensko-vlado> (15.02.2020). Zob. też *Leaders of Slovenia*, <http://zarate.eu/sloveni.htm> (15.02.2020). Prywatnie Alenka Bratušek jest matką dwojga dzieci. Pozostaje przy tym osobą bardzo dyskretną, nieujawniającą szczegółów ze swojego życia prywatnego, ponieważ „jest to tylko jej życie”. Więcej zob. *Mag. Alenka Bratušek...*

⁷¹ *Ana Brnabić biografija*, www.biografija.org/biznis/ana-brnabic/ (24.02.2020). Zob. też *Sve o poreklu buduće premijerke: Odakle potiče Ana Brnabić i ko su joj preci*, 21.06.2017, www.telegraf.rs/vesti/politika/2842027-sve-o-poreklu-buduće-premijerke-odakle-potice-ana-brnabic-i-ko-su-joj-prec (25.02.2020).

(United States Agency for International Development), odpowiedzialnej za administrowanie cywilnej pomocy zagranicznej i pomocy rozwojowej. Przedtem krótko, zaledwie dwa miesiące, uczestniczyła w opracowywaniu programów rozwoju rolnictwa Serbii, które były wówczas finansowane przez Unię Europejską⁷². Od 2013 roku współpracowała z zajmującym się rozwojem farm wiatrowych amerykańskim przedsiębiorstwem Continental Wind Serbia, po czym została jego dyrektorem⁷³. Od 2006 roku aktywnie uczestniczyła w tworzeniu największego w Serbii zrzeszenia samorządów lokalnych, przedsiębiorców i organizacji non-profit działających na rzecz rozwoju lokalnego – w pierw, od 2013 roku, pełniła funkcję wiceprezesa w NALED (National Alliance for Local Economic Development)⁷⁴, a w 2016 roku została prezesem tej organizacji. Była członkinią rady głównej fundacji, która przyznaje między innymi stypendia na studia magisterskie na Uniwersytecie w Cambridge.

Jeśli natomiast chodzi o jej działalność *stricte* polityczną, to należy zauważyć, iż w sierpniu 2016 roku Ana Brnabić objęła stanowisko ministra administracji publicznej i lokalnej w drugim rządzie Aleksandara Vučića, który rok później, 15 czerwca 2017 roku, desygnował ją na zaszczytny urząd premiera Republiki Serbii. 29 czerwca tego samego roku Zgromadzenie Narodowe Republiki Serbii (Parlament) udzieliło gabinetowi Any Brnabić wotum zaufania – stu pięćdziesięcioma siedmioma głosami „za”, przy pięćdziesięciu pięciu wstrzymujących się⁷⁵. W tym samym dniu Brnabić złożyła ślubowanie, przez co oficjalnie rozpoczęła sprawowanie powierzonej jej funkcji szefa rządu, którą pełni do chwili obecnej (listopad 2020 roku)⁷⁶.

---

⁷² *Ana Brnabić biografia...*

⁷³ *Ibidem.*

⁷⁴ *Ibidem.*

⁷⁵ *Sve o poreklu buduće premijerke...*

⁷⁶ W skład rządu Any Brnabić wchodzi przedstawiciele Serbskiej Partii Postępowej (SNS), Socjalistycznej Partii Serbii (SPS), Socjaldemokratycznej Partii Serbii (SDPS), Ruchu Socjalistycznego (PS), Partii Zjednoczonych Emerytów Serbii (PUPS), Serbskiej Partii Ludowej (SNP) oraz osoby bezpartyjne z rekomendacji Serbskiej Partii Postępowej. Zob. *Састав Владе – Влада Републике Србије*, <https://www.srbija.gov.rs/sastav/177/sastav-vlade.php> (20.06.2020). Warto zauważyć, iż wśród dwudziestu dwóch ministrów w rządzie Any Brnabić funkcje ministerialne sprawują cztery kobiety: ministrem transportu, budownictwa i infrastruktury jest pięćdziesięcioletnia Zorana Mihajlović (SNS), Ministerstwem Sprawiedliwości zarządza

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że jest to pierwsza w historii Serbii po 2006 roku (ogłoszenie niepodległości przez Serbię) kobieta piastująca tak wysokie stanowisko i zarazem oficjalnie utożsamiająca się z LGBT. Ana Brnabić otwarcie deklaruje swoją orientację homoseksualną⁷⁷, co jeszcze do niedawna mogłoby się wydawać niemożliwe, zważywszy na to, że Serbia niemal od zawsze postrzegana była jako kraj nieprzychylny LGBT. Według Amnesty International Serbię zaliczano do nielicznych państw na świecie, w których nie było nawet woli, by walczyć z homofobią⁷⁸. Ana Brnabić bynajmniej nie kryje swoich poglądów, które wyraża między innymi poprzez aktywny udział w organizowanych w Belgradzie paradach równości; nie tai też, co szczególnie w kraju konserwatywnym, który reprezentuje, że jej partnerką jest Milica Đurdjić (z zawodu lekarz). Ana Brnabić jest pierwszą szefową rządu na świecie żyjącą w homoseksualnym związku, której w okresie piastowania urzędu partnerka urodziła dziecko – syna Igora z zapłodnienia *in vitro*⁷⁹. Wydaje się, że nominacja Brnabić – kobiety o kontrowersyjnej dla wielu orientacji seksualnej – na premiera miała na celu poprawienie wizerunku konserwatywnego państwa, za jakie uważana była Serbia. Oczekiwano w konsekwencji zmiany sceptycznego nastawienia do przestrzegania zasad równouprawnienia mniejszości seksualnych w tym kraju. Założeniem

---

trzydziestoosmioletnia bezpartyjna Nela Kuburović, mająca czterdzieści dwa lata Jadranka Joksimović (SNS) piastuje funkcję ministra integracji europejskiej, a sześćdziesięciosmioletnia Slavica Đukić Dejanović (SPS) jest ministrem bez teki. Zob. *Medijska reprezentacija žena u vladi Srbije*, 8.03.2020, <https://kliping.rs/analiza-medija/medijska-reprezentacija-zena-u-vladi-srbije/> (20.06.2020), zob. też np. B. Cvejić, *Žene će upravljati kabinatom prve premijerke*, 1.07.2017, <https://www.danas.rs/politika/zenec-e-upravljati-kabinatom-prve-premijerke/> (20.06.2020). Ogólnie rzecz biorąc, średnia wieku wszystkich ministrów w rządzie Any Brnabić to pięćdziesiąt lat.

⁷⁷ Ana Brnabić, obok byłej premier Islandii Jóhanny Sigurðardóttir deklarującej homoseksualizm, jest jedną z dwóch przedstawicielek LGBT na stanowisku premiera na świecie.

⁷⁸ W jednym z sondaży przeprowadzonych w Serbii dziesięć lat temu (2010) zaledwie 11% respondentów pozytywnie wyrażało się o homoseksualizmie, równocześnie aż 70% uznało homoseksualizm za chorobę. Obecnie uważa tak 40% badanych. Zob. K. Zuchowicz, *Kim jest Ana Brnabić? Konserwatywną Serbią rządzi homoseksualna premier*, na Temat, 3.03.2019, <https://natemat.pl/265081,kim-jest-ana-brnabic-konserwatywna-serbia-rzadzi-homoseksualna-premier#> (25.02.2020).

⁷⁹ *Ana Brnabić postaje mama! Imaću dete! Uzvarčila udarac palmi!*, www.espreso.rs/vesti/politika/197249/ana-brnabic-postaje-mama-imacu-dete-uz (25.02.2020).

polityków serbskich było, by za przyczyną kobiety premier, a dodatkowo technokratki o orientacji homoseksualnej, obraz Serbii się zmienił⁸⁰.

Konstatacje

Głównym celem obecnych rozważań jest zwrócenie uwagi na kobiety pełniące najwyższe funkcje (prezydenta, premiera) w państwach, w których – jak mogłoby się wydawać z uwagi na uwarunkowania kulturowe – nie powinno być to możliwe. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, osadzenie państwa w określonym kręgu kulturowym wcale nie przesądza o dezawuowaniu kobiet w życiu politycznym. Wystarczająco przekonuje o tym przykład Serbii, gdzie – historycznie rzecz ujmując – obecne są wpływy tradycji bizantyjskiej, a mimo to aż trzy kobiety spośród ośmiu zaprezentowanych pełniły lub nadal pełnią najwyższe funkcje państwowe. Są to dwie panie sprawujące obowiązki prezydenta Republiki Serbii: Nataša Mićić i Slavica Đukić Dejanović, oraz wciąż piastująca urząd szefa rządu Republiki Serbii Ana Brnabić. Zważywszy na kontekst kulturowy, szczególnie zdumiewa pełnienie funkcji głowy państwa przez kobietę, Atifete Jahjagę, w Republice Kosowa. Z tych samych powodów zdziwienie wzbudza dwukrotne objęcie stanowiska tymczasowego premiera rządu Republiki Macedonii przez Radmilę Šekerinska Jankovska. I choć oczekiwać by można, że w branych tu pod uwagę państwach bliskich zachodnioeuropejskiego kręgu kulturowego zainteresowanie kobiet zajmowaniem najwyższych stanowisk państwowych będzie o wiele większe, to jednak ani przypadek Słowenii, ani przypadek Chorwacji tego nie potwierdzają. Alenka Bratušek jako jedyna kobieta piastowała urząd premiera rządu Republiki Słowenii; w Republice Chorwacji prezydentem była, jak dotąd, tylko jedna kobieta (Kolinda Grabar-Kitarović), podobnie jak premierem (Jadranka Kosor).

Należy zauważyć, że w zdecydowanej większości panie, którym powierzono wymienione funkcje (prezydenta, premiera), to osoby z przynależnością partyjną, wykazujące znaczącą aktywność w życiu publicznym, w tym

⁸⁰ H. Steward, *Away from the media's gaze, Ana Brnabić is failing to advocate for LGBT equality in Serbia*, <https://www.euronews.com/2019/09/23/away-from-the-media-s-gaze-ana-brnabic-is-failing-to-advocate-for-lgbt-equality-in-serbia> (03.11.2020). Więcej zob. K. Zuchowicz, *Kim jest Ana Brnabić?...*

w *stricte* politycznym. Wszystkie są gruntownie wykształcone. Jedną z nich, Slavica Đukić Dejanović, jest profesorem medycyny (neuropsychiatrii), trzy legitymują się wykształceniem prawniczym – Atifete Jahjaga, Nataša Mičić i Jadranka Kosor. Studia w zakresie zarządzania ukończyły Alenka Bratušek i Ana Brnabić. Studia inżynierskie ma za sobą macedońska polityczka Radmila Šekerinska Jankovska. Sprawująca do niedawna urząd głowy państwa Republiki Chorwacji Kolinda Grabar-Kitarović jest filolożką (iberystką i anglistką); oprócz tego posiada tytuł magistra w dziedzinie stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa. Tak więc ponad wszelką wątpliwość mamy do czynienia z kobietami profesjonalnie przygotowanymi do pełnienia wysokich funkcji w państwie. Należy także zwrócić uwagę, że są to kobiety posiadające rodziny, nierzadko będące matkami, a nawet babciami (jak Slavica Đukić Dejanović). Chyba najbardziej zaskakujący, gdy uwzględni się konserwatyzm Serbii, jest przypadek Any Brnabić, zdeklarowanej lesbijki wspierającej ruch LGBT, która pełni funkcję szefa rządu. Przypadek ten z jednej strony zdumiewa, z drugiej jednak napawa optymizmem, że zachowano tu standardy równouprawnienia nie tylko płci, ale także mniejszości seksualnych, co pozostaje w zgodzie z przyjętymi założeniami zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ z 10 grudnia 1948 roku⁸¹, a szczególnie – w interesującej nas kwestii – z Europejską Kartą Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym⁸² i podobnymi dokumentami międzynarodowymi.

Jak wynika z powyższych rozważań, wszystkie bez mała państwa południowobalkańskie, z wyjątkiem Bośni i Hercegowiny (jak dotąd nie odnotowano tu przypadku sprawowania przez kobietę najwyższych funkcji państwowych), szanują demokratyczne standardy, w oparciu o które kobiety na równi z mężczyznami nie tylko mają pełne prawa, ale także z nich korzystają, co wyraża się w zajmowaniu najwyższych stanowisk państwowych (urząd prezydenta, premiera). Wprawdzie skala opisywanego zjawiska wciąż jeszcze jest znikoma, ale pewnym usprawiedliwieniem może tu być proweniencja kulturowa branych pod uwagę państw.

⁸¹ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, zwł. art. 1 i 2, www.unic.un.org.pl/dokumenty/deklaracja.php (20.02.2020).

⁸² Europejska Karta Równości Kobiet i Mężczyzn...

WOMEN IN POLITICS. THE PUBLIC SPHERE

Summary

Culture, which is the basis of individual and collective mentality, has power to form and re-form human behaviour, ambitions, actions, plans, etc. The cultural dimension is therefore highly important for the issues presented in this publication.

Mentality consent to the presence of women in politics as active agents, and not only passive (absent) actors, can and does happen precisely through cultural changes. In this case, projects promoting gender equality, equal access of women and men to material and symbolic goods, such as work and prestige, play a fundamental role.

Also in the field of education, it is vital to encourage children and young adults, regardless of gender, to become involved in political life, without stigmatizing, discriminating against or perpetuating stereotypical thinking about women.

The topic of women's participation in politics still remains a vivid issue, calling for inclusion in the general public discourse and general social awareness and, above all, everyday practice. Let this publication be an invitation to do so.

Keywords: women, politics, public sphere, Poland

Kultura, będąca podstawą indywidualnej oraz grupowej mentalności, ma zdolność formowania i re-formowania ludzkich zachowań, ambicji, działań, planów etc. Wymiar kulturowy jest zatem niezwykle istotny dla spraw przedstawianych w niniejszej publikacji. Mentalnościowe przyzwolenie na udział kobiet w polityce jako aktywnych podmiotów, a nie tylko pasywnych (nie)obecnych, może nastąpić i następuje właśnie na drodze przemian kulturowych. Niebagatelną rolę odgrywają w tym przypadku różnego rodzaju przedsięwzięcia promujące równość płci, równy dostęp kobiet oraz mężczyzn do dóbr materialnych i symbolicznych, takich jak praca zawodowa czy prestiż. Także w zakresie powszechnej edukacji istotne jest, by w równym stopniu zachęcać dzieci oraz młodzież, bez względu na płeć, do angażowania się w życie polityczne. Kształcenie od podstaw pełni tu ważną funkcję, podobnie jak wychowanie ukierunkowane na równość płci, bez stygmatyzowania, dyskryminowania czy utrwalania stereotypowego myślenia o kobietach.

Temat udziału kobiet w polityce wciąż pozostaje zagadnieniem żywym, domagającym się włączenia w powszechny dyskurs oraz społeczną świadomość i nade wszystko praktykę. Publikacja ta niech będzie do tego zaproszeniem.

<https://akademicka.pl>

